

Roscheho mluvilo o tom, že účastněné strany přijdou do zemských voleb společně, rozhodl sjezd německých živnostníků v Šumperku, že něm. živnostníci přijdou do voleb samostatně. To je čára přes rozpočet hlavně něm. demokratů; Svaz německých zemědělců naznačil něm. živnostníkům, že se mu nelíbí, chtějí-li táhnouti za jeden provaz s dr. Roschem, tedy se skupinou, která — i když umírněnější — půjde do voleb proti aktivistům. dr. Rosche měl pronést v Šumperku projev živnostníkům; když strana Stenzelova odmítla volební pakt, odejel dr. Rosche velmi rozezlen. Pracovní a hospodářské souručenství, v němž hlavní složka (která má mandáty, členstvo, voliče) selhala a raději zůstala věrna své dosavadní vládní politice, nemá velkých politických nadějí. Příklad dr. Roscheho, který chtěl soustředit nesocialistické, neaktivistické, ale také ne negativistické politické proudy — s určitým hrotem proti politické váze zemědělských stran politických — nakazil i jiné strany německé opozice: něm. národní socialisty a německé nacionály (a také bezvýznamný Landbund p. Mayera); po delším jednání řekly si tyto strany, že budou dělat společnou taktiku; ale hned si řekly, že každá z těchto stran půjde samostatně do voleb; čili: svornost až do těch voleb a mandátů! Podivná svornost, která nedovede vytvořit solidární postup při volbách! Snahy o koncentraci mezi německou opozicí dostávají se na písčinu. Vládní Němci nemusejí se tohoto sjednocovacího procesu v opozici příliš báti. Neklidnost jeví se v taktice německých křesť. sociálů; některé listy německé opozice uvádějí, že proti min. dr. Mayr-Hartingovi — jehož článek v »Journal de Genève« byl hodně komentován — je uvnitř jeho strany opozice, kterou vede slezský posl. Luschka.

V předvečer 28. října 1928 je u nás politický obzor zachmuřen; volby — zemské — jsou již v dohledu; mluví se již o datu 2. prosince; ale snad 28. Říjen přece jen prorazí těmito mraky. *V. Gutwirth.*

B. ZAHRANIČNÍ.

Ženevská konference S. N.: Odzbrojení; vyklizení Porýnska; menšinové otázky a běžné záležitosti. — Presidentská kampaň v Americe. — Uklidnění v Jugoslavii. — Prodloužení smlouvy ČSR—SHS. — Venizelův režim v Řecku. — Království albánské.

Letošní konference Společnosti národů sešla se pod dojmem právě podepsaného *Kelloggova paktu* proti válce a ohlášeného německého požadavku *vyklizení Porýnska*. Oficiální program, který nevykazoval záležitosti velikého významu, byl tím zatlačován do pozadí a jen jednání ve třetím výboru (od-zbrojovacím) nabylo tím zvláštního reliefu. Otázka postupného snížení mezinárodního ozbrojení, jak se to oficiálně nazývá, zaměstnává Společnost národů a její výbory již řadu let, aniž veřejnost mohla konstatovat jakýkoli patrný pokrok. A přece jest to nejen jeden ze základních úkolů této mezinárodní organizace, vytčený v jejich stanovách a v článkách mírové smlouvy versailleské, nýbrž i přímý důsledek všech mírových ujednání poslední doby. Po smíru Německa s Francií v Locarnu a po slavnostním závazku nesáhati k válce při uplatňování jakýchkoli cílů státní politiky, nyní vysloveném v Paříži, jeví se, když ne úplné odzbrojení, tedy aspoň soustavné odzbrojování zkouškou upřímnosti veřejně pronášených úmyslů států. Kancléř Müller mohl si tedy býti jist souhlasem galerie, když v reformačním sále ženevském promluvil o netrpělivosti celého světa a podezření širokých vrstev občanských. Bohužel, mezinárodní politika nedá se ještě dělat nátlakem veřejného mínění. Rozpory národních zájmů a nedůvěra mezi národy i v nejširších vrstvách jsou dosud tak mocné, že zřetel na veřejné mínění domácí není *podporou*, nýbrž překážkou úsilí státníků. Když Briand odpověděl Müllerovi, musil odmítnouti jeho naléhání právě z toho důvodu, aby vyhověl potřebám *vnitřní politiky* francouzské. Francie nenese svou těžkou výzbroj ráda, ani jí není to pohodlné, ale považuje miliardy, k účelům národní obrany vynaložené, za nezbytnou *pojišťovací premii*. Důvěru není možno nikomu vlíti. Nynější levicová vláda v Německu může ujišťovati sebe více dokonalou mírumilovností své země, nikdo přece nebude tím na

druhém břehu Rýna úplně uklidněn. Vždyť sociální demokracie není Německo, a dnešní nálada, v neširších vrstvách německého lidu převládající, nemusí se udržet. Národ francouzský cítí přesilu německou ve svém sousedství jako stále nebezpečí a *nechce býti závislý na dobré vůli svého souseda* k míru. Chce vyrovnat přirozený rozdíl v populaci a v průmyslové výzbroji větší pohotovostí technickou a organizační. Co platí v tomto směru o poměru německo-francouzském, platí také všeobecně. Každý stát hledí s nedůvěrou na ty druhé a spoléhá v poslední instanci vždycky jen na sebe. Proto bojí se odložit zbraně a odvyknouti zbraním, byť ujišťoval v nejlepší přesvědčení, že jde mu pouze o obranu vlastní země a vlastních práv. Je velmi těžko najít takový klíč, který by vyhovoval zvláštním poměrům a potřebám všech tak, aby při snížení mezinárodní výzbroje nedošlo k žádnému posunutí posic, k oslabení jedné a zesílení druhé. Tato nesnáze vystupuje nejmarkantněji v nynějším *sporu mezi Spojenými státy severoamerickými a Anglií o úpravu zbrojení námořního*. Na konferenci ve Washingtoně před sedmi lety byla stanovena parita bitevních loďstev obou velmocí. Poněvadž však v pomocném loďstvu nedošlo k žádnému ujednání, podržela Anglie v celku svou převahu. Americe jde nyní o to, aby principy washingtonské byly přeneseny na všechny lodní kategorie. To by však znamenalo, že buď musí Anglie svůj lodní stav hluboko snížit, poněvadž Amerika nemá žádnou potřebu velkého pomocného loďstva středních a menších křižníků, nebo Spojené státy musí přes svou potřebu pomocného loďstva mnohonásobně rozmnožit, aby se dostaly na úroveň toho, co Anglie dnes má a považuje za nezbytné. Každá z těchto eventualit jeví se prakticky nepřijatelnou a tak celé jednání odzbrojovací je blokováno. Francie zastávala původně stanovisko, které vyhovovalo spíše potřebě americké. Chtěla, aby vzájemný poměr byl stanoven zhruba počtem tun tak, aby každá mocnost mohla si postavit loďstvo, jaké by se jí hodilo, buď menší počet větších jednotek, nebo větší počet menších jednotek. V poslední době dohodla se však admirálita britská s Francouzi tak, že tito přistoupili k jejímu názoru, že washingtonský klíč má se uplatnit pro každou kategorii zvláště a nemá-li některá z mocností takovou potřebu drobného pomocného loďstva jako Anglie, nemusí prostě tolik lodí stavět. Rozhodně však nesmí v těžkých kalibrech žádné loďstvo býti silnější nežli britské, poněvadž těžké kalibry jsou v bitvě rozhodující. Tímto ujednáním cítí se Amerika býti zaskočenou a ohlašuje, že za těchto okolností k dohodě nepřistoupí a postaví si sama loďstvo, jaké bude chtít. Společnost národů hledí na tento rozpor s velikou mocí, která nepatří k jejímu členstvu, *bezradně*, a ve výboru nebylo lze učiniti zatím nic jiného, nežli konstatovat, že třeba vyčkati dorozumění anglo-americké. Kompromis franko-britský tím padá, ale co jej nahradí, zůstává nejisto.

Místo pokroku ve věci světového odzbrojení došlo v Ženevě k zahájení *přímého jednání mezi Německem a okupačními mocnostmi o urychlené vyklizení Porýnska*. Kancléř Müller zastával i zde radikální názor, že Německo má na bezpodmínečný konec okupace nárok mravní, ježto vojenská opatření na jeho půdě neshodují se ani s duchem spolupráce, která vládne mezi locarnskými signatáři, ani s duchem protiválečné úmluvy, právě podepsané. Naproti tomu Francouzové upozorňovali zas reálně politicky, že porýnská okupace představuje prostě *zástavu* za splnění německých závazků ze smlouvy versailleské. Její konec je předvídan až pro rok 1935, poněvadž do té doby lze očekávat likvidaci otázky reparační a vyjasnění také politických problémů se situací poválečného Německa souvisejících. Přeje-li si Německo vyklizení urychleného, nezbyvá nic jiného, než také vyřízení těchto věcí *urychlití*. Zprvu panoval však pessimismus stran vyhlídek takového krátkého řízení. Zaplacení reparací je zholo vyloučeno bez ochotné pomoci amerického kapitálu. A pomoc Ameriky je zas vázána na výsledek voleb nového presidenta, neboť žádná ze stran amerických nechce poškoditi své volební vyhlídky ochotou, kterou by projevila vůči požadavkům chudých evropských příbuzných. Přes to ukázala se zde při dobré vůli schůdná cesta, kterou je možno aspoň nastoupiti, když ne dojíti po ní až do konce. Německý reparační dluh byl kdysi stanoven v Londýně závratnou číslicí 132 miliard zlatých marek. Úroková služba byla by vyžadovala při normálních sazbách nějakých 8 miliard ročně. Takovému platu Německo nikdy vážně nezahájilo a po velkých krisích let 1922 a 1923 byl vypracován nový platební plán s pomocí amerických

bankovních kruhů, který odhadl schopnost Německa na 2¹/₂ miliardy ročně. Při tom nebylo však hnuto otázkou celkové reparační povinnosti Německa, ačkoliv každý věděl, že takhle není možno původní účet zaplatiti. Již z toho důvodu není tedy možno odvolávat se dnes na to, že Německo své mírové závazky přesně plní. Je třeba nejprve dospěti k novému ujednání o cifře a likvidaci reparačního dluhu. Až bude účet upraven podle nových poměrů a světový trh osvědčí se schopný přijmouti německé dluhopisy v určitých etapách, přikročí Francie také paralelně k vyklizování obsazeného území. — Vedle tohoto finančního problému je tu však ještě politický. Porýnsko bylo obsazeno na 15 let, trvale však podrobena přísné demilitarisaci. Německo nesmí zde udržovati nikdy posádek, tím méně stavěti pevnosti a strategické dráhy. Kdo však má bděti nad tím, že tato ustanovení nebudou nikdy porušena, když okupace časem skončí? V Locarnu Německo přijalo dobrovolně tento závazek neopatřovati vojensky Porýnsko žádným způsobem, ani zde nebylo však stanoveno nic bližšího o kontrole a vyřizování případných neshod. Jen Rada Společnosti národů stává se jako v jiných obdobných případech odvolací instancí. Technicky i politicky byla by však věc velmi usnadněna, kdyby tu byla stálá komise, která by jako první instance dozorem nad zachováním smluvních ustanovení v Porýnsku se zabývala. Pro Německo je taková dozorní komise arci opatření choulstivě, dotýkající se jeho suverenních práv. Stresemann sám stanovil zásadu, že Německo nemůže přijímatí nic, co by šlo ještě dále nad smlouvu versailleskou. Ale i zde je snad možné dorozumění. Jde zajisté o povahu takové komise. Bude-li přísně neutrální, bude-li v ní Německo míti rovnoprávnou účast jako ostatní locarnské mocnosti a budou-li funkce oboustranné, takže může sloužiti také potřebám německým, nebude zajisté třeba spatřovati v ní nějaké ohrožení německé suverenity.

Běžné záležitosti na programu konference byly vyřízeny obvyklým způsobem odkládacím, ačkoliv i o to bylo třeba svěsti kruté boje. Ani takový odklad není bez politického významu. Ve sporu *polsko-litevském* má právě Litva zájem na odložení jakéhokoliv rozhodnutí, poněvadž se domnívá, že svou sabotáží pohraničního styku působí Polsku nepřijemnosti. Poláci viděli by nejraději, kdyby Rada S. N. prostě Litvě normální obnovení styků nadiktovala. To by však přesahovalo její kompetenci a míru na východě by neprospělo. Proto omezila se na opěťování dobrých rad, které staly se jen tím důraznější, že bylo slíbeno vyslání vlastních expertů na místo, kdyby některá strana činila zbytečné obtíže. — V případě *rumunsko-maďarského* sporu optantského jde zase Rumunům o to, aby Rada prohlásila věc, která jí už tolikrát zaměstnávala, za definitivně odbytou. Nabízejí Maďarsku na cestě přímého jednání určitý kompromis, který těm však nestačí. Když Rada nyní Maďarům přímé jednání doporučila, ale v případě jeho nezdaru slíbila věc v prosinci znovu se zabývati, vyhověla vlastně maďarskému požadavku.

Presidentské volby jsou jedinou příležitostí, kdy americké veřejné mínění se politicky vzruší. Leč i v tom je mnoho sportovního a materiálně zájmového. Strany republikánská a demokratická neliší se mnoho programově, jsou to prostě dva konkurenční aparáty, legislativní a exekutivní, které se ucházejí o přízeň americké demokracie. Tentokrát dodal však demokratický kandidát *Smith* volební platformě své strany v protikladu k republikánům rozhodně pokrokovějšího rázu, takže možno mluvit v jistém smyslu o *konfliktu konservatismu s liberalismem* v těchto amerických volbách. *Smith* zastává směr uvolnění jak v přísné politice tarifní, tak v prohibici, tak v ochraně amerických zájmů na moři a v zámoří. Republikánská strana opírá svou důvěru o nynější hospodářskou prosperitu ve Spojených státech, kterou přičítá právě za zásluhu své ochránářské politiky celní, svému houževnatému boji proti alkoholismu a v neposlední řadě také důslednému zastávání amerických zájmů v politice mezinárodní. Její kandidát *Hoover*, dosavadní ministr obchodu, je proslulý organisátor, dobře i v Evropě známý z péče o Belgii a vyhladovělou střední a východní Evropu v letech válečných a poválečných. Demokratický kandidát *Smith* je zase osvědčeným guvernérem státu New York a osobností, získávající lehko sympatie nejšířších vrstev. Zřídka kdy setkali se v presidentských volbách kandidáti tak rovnocenní. Výsledek lze tentokráté právě proto předvídati tíže, nežli jindy, přes to odhaduje se stále ještě ve prospěch republikánů v poměru dvě ku jedné.

Kabinet Korošćův vyřídil bez ohledu na vášnivou oposici Chorvatů státní nezbytnosti i s ratifikací smluv nettunských a skupštinu pak odročil. V politických prázdninách došlo pak znenáhla k jistému uklidnění, ač by bylo mylné považovati je za počátek sblížení. Chorvati trvají neústupně na své autonomistické posici, které se dostalo zločinem ve skupštině tak mohutné mravní opory. *Maček a Pribičević*, kteří převzali vedení selskodemokratické oposice, odmítají všechny pokusy o kompromis s nynější většinou, který by ponechal režim v základech nezměněný. Očekává se, že koruna zasáhne na podzim do řešení dokonale zabředlé situace radikálním způsobem. Král počínal si až dosud neobyčejně zdržlivě a nestranně, čímž získal si značnou autoritu u obou stran. Anglický žurnalista *Wickham Steed* obrátil se na něho s otevřeným listem, který vyznívá v přímluvu za Chorvaty. Připomíná jejich dobrovolnou přihlášku ke království SHS a oběti, které myšlence sjednocení přinesli. Není pochyby, že král Alexandr osobně má plné porozumění pro nový ráz státu, který rozhodně není jen zvětšeným Srbskem, ale jde o to, podaří-li se mu přemoci odpor stále ještě velmi silných velkosrbských živlů ve straně radikální. — Obtíže vnitropolitického ustavení Jugoslaviie nemohou se dotýkati nikterak její spojenecké politiky s naší republikou. Smlouva z roku 1920 až dosud platná vždy na obvyklou několikiletou lhůtu, byla nyní v Ženevě *prodloužena in perpetuum*. Je to prostý důsledek té základní skutečnosti, že naše národy jsou spojeny neodlučně krví, politickou tradicí i jednotnými zájmy ve střední Evropě. V této souvislosti mluvilo se o vytvoření jednotné smlouvy celé Malé Dohody, byli však takový plán opravdu v odpovědných kruzích chován, byl patrně opuštěn, poněvadž spojení ČSR s Rumunskem a s Jugoslavií nelze přece jen uvést na jedinou basí.

V Řecku byla koalice stran republikánských s monarchistickými nahrazena znovu režimem *Venizelovým*. Starý vůdce, který odešel před několika lety do ciziny, považuje svoje dílo za skončeno, vrátil se, jakmile spatřil první známky ochabnutí protidynastického stanoviska v politických stranách řeckých. Měl s počátku dosti značné obtíže, aby přesvědčil vlastní liberální stoupence o záhubnosti dosavadního postupu a získal jejich souhlas k vypuzení monarchistů z koalice. Přes to podařilo se mu vládu svrhnout a v následujících volbách dokázat, že *má zemi ještě pevně ve svých rukou*. Koaliční skupina v liberální straně vyšla úplně bez mandátu, a royalisté byli zdecimováni. Venizelos má dnes diktátorské postavení a může v politice vnitřní i zahraniční uvést Řecko na nové dráhy. V Jugoslavií očekávalo se od něho obnovení přátelské smlouvy a posílení balkánské linie proti aspiracím italským. Tyto naděje osvědčují se jen z části. Venizelos je sice ochoten upravit v posledních letech nejistý poměr jihoslovansko-řecký v duchu co nejlepší, nechce však při tom angažovati se proti Italii. *Jede do Bělehradu přes Řím*.

Pevnost italské posice na Balkáně projevila se současně také přeměnou dosavadní aspoň formálně republikánské ústavy albánské v monarchistickou. Mussoliniův exponent *Ahmed beg Zogu vyhlásil se králem*, aniž vzbudil odpor k revoltě vždy náchylných kmenů. Je zřejmo, že byla vykonána pečlivá příprava a vliv sousední velmoci je finančně i vojensky již pevně zakotven. Na poměrech mezi státy na Balkáně se tím ovšem nic nezměnilo, poněvadž de facto byl Ahmed Zogu trvalým vládcem Albanie již dříve a jeho věrnost Italii nesporná.

Dr. Rudolf Procházka.

Z REVUÍ A ČASOPISŮ. PRÁVO A SOUDOBA KULTURA.

U příležitosti zahájení výstavy soudobé kultury v Brně napsal rektor Masarykovy university prof. Dr. Jaroslav Kallab do *Lidových Novin* (27. května 1928) příspěvek *Právo a soudobá kultura*, z něhož uvádíme hlavní myšlenky. Zachytiti způsobem smysly vnitřně právo a jeho vztah ke kultuře jest téměř nemožno. Ale obraz naší soudobé kultury byl by kusý, kdyby v něm chyběla složka tak významná, jako je právo, a také účinek výstavy na další duševní život v republice by nebyl úplný, kdyby nezbudila živé vědomí, že kultura není myslitelná bez právního řádu. Je nám toho nyní v desátém roce republiky